

Andreas Jørgensen Mai - 1914-18

D. S. K. 1914—18.	
Navn:	Andreas Jørgensen Mai
Ehverv:	Husmand
Bopæl:	Drejby
født	12.1. 1894. i Skovby død 18.7. 1919
Reg.	Garde Schützen Bataillon
Krigskueplads	Vest-Øst-Balkan.
Tjenestegrad	Oberjæger
Fangenskab:	-
Krigsbeskadiget:	ja
Dek.	Jernkorset 2.Kl, Østrig-Ungarsk
Indm. i D.S.K. 1914-18	juli 42. Tapperhedsmed. Medaillenfor
Bem.:	4.Gange saaret

BERLIN-LICHTERFELDE-WEST
Steglitzerstrasse 28.
JØRGEN OTSEN - SØNDERBORG

Fire år i 1. verdenskrig 1914-18.

Som 20-årig skulle jeg møde til session i februar 1914, og blev taget første gang. På sessionsstuen på central hotellet sad kommuneforstanderne, doktor og officerer. 2 blev samtidig undersøgt, vi havde ikke en trevl på. Jeg var inde sammen med en skolekammerat fra Lysabild, som havde samme højde som jeg, vi blev taget til Garden i Berlin.

Tyskerne skulle have soldaterne blandet, sønderjyderne kom op til den polske grænse og polskkerne kom her til Sønderborg. Her lå før krigen en bataillon på slottet. I Berlin lå der før krigen 24 gardes regimenter, infanteri, kavaleri og artilleri.

1914 blev jeg nu indkaldt til Garde 26. bataillon i Gross-Lichterfelde, Berlin. Foruden mit bataillon var der kun et jægerbataillon ved Garden, Garde jægere i Potsdam.

Den 14/12-1914 mødte jeg i Flensborg, så gik det videre med tog til Berlin. Det var for mig en mægtig oplevelse, jeg havde næsten ikke været uden for Als. I Flensborg så og kørte jeg første gang med en sporvogn, men fik meget mere at se da jeg kom til Berlin.

Vi blev nu fordelt på de forskellige regimenter, måtte med vore kufferter fra den ene banegård til den anden, før vi nåede ud til Berlin-Lichterfelde. Der skulle nu gå fire år før vi var hjemme igen. Mit bataillon bestod af 4 kompagnier, to maskingevær-kompagnier og 2 cykel-kompagnier.

Vi blev nu tildelt rekrutdepot og så kunne uddannelsen begynde. Den første tid måtte vi ikke gå i byen, vi skulle først lære at hilse, men fik dog lov i julen. Julen blev fejret i eksercerhallen med juletræ, sang og gudstjeneste. Vi fik også god mad gulasch.

I julen skulle jeg besøge en skolekammerat, som lå inde i andet år. Han var med gennem Belgien, havde ved en løbskørsel brækket et ben og var nu ordonnans. Nu anede jeg ikke hvor hans kaserne lå, men havde dog set at der gik en sporvogn til Potsdammerplads.

Ankommen til Potsdammerplads, spurgte jeg en betjent, som stod på en cementsokkel og ledte trafikken. Kom herhen min dreng, når 119 kommer, kører du til endestationen og lige om hjørnet ligger kasernen. Nu var jeg kørt en time, hjemturen tog kun 15 minutter.

Andreas Jørgensen Mai - 1914-18

Det gik nu løs hver dag med eksercits fra 8-11 og fra 14-16, foruden teori og pudsning. Små øvelser lige uden for byen, større helt til Zellendorf. Om lørdagen havde vi øvelsesmarch, hver uge en teglsten mere i tornysteret. Om eftermiddagen blev vi stukket for tyfus og kolera, så der lå mange i sengen om søndagen.

Jeg lå på en stue med 24 mand, de fleste dog med 12-14 mand. Det var ikke rart at have stuetjeneste, men vi var dog 2 mand på den store stue. Der skulle hentes vand, kaffe fra en anden karserne i store krukke, tændes op i kakkelovnen morgen, middag og aften. Samt have ansvaret for at alt var i orden, og det var det næsten aldrig.

Vi vænnede os til soldatertjenesten og ønskede kun at vi kunne blive her. Om søndagen skulle vi til gudstjeneste, det var ikke frivilligt, men tjeneste. Vi blev ført ud til kirken ved Haupt Kadetten Anstalt, hvor Isted løven stod. Vi stod i to geledder med front mod Isted løven til alle kompagnier var kommet og blev nu sammen ført ind i kirken.

Med ryggen til Isted løven havde kadetterne søndags appel. Alt store drenge i uniform som gik i skole her og blev officerer. Hindenburg og Ludendorff var gået i skole her.

Tiden gik og vi var nu snart færdige til at føre krig. Vi blev nu iklædt feltuniform, havde hver dag appel med beklædning og støvler, men kunne gå i café eftermiddag og aften.

3. marts om aftenen gik det så med fuld musik "Muss i denn, muss i denn zum Städte hinaus", til banegården. Nu gik rejsen til Rusland og vi havde endnu streng frost. Vi kørte i personvogne, 6 mand i hver kupé, så vi sov to på bænke, to på gulvet og to mand i nættet. Jo nærmere vi kom fronten, jo flere brande kunne vi se og snart kunne vi se lyskuglerne. Vi frøs, men det blev værre.

Vi kom til endestationen og nu gik det til fods. Første aften blev vi gennet ind et stort telt og da sidste mand var indenfor, kunne vi lægge os, men der var kun plads til at sidde på vor tornyster. Næste morgen hvor vi skulle videre, var fødderne så kolde at vi næsten ikke kunne gå. Sammen aften kom vi til en kro, hvor vi kunne sove og næsten morgen kom vi til vor bataillon.

Vi blev nu fordelt på kompagnierne. Vi var 4 der kunne tale dansk, de andre fra Tønder egnen. Det blev nu vort kvarter i nogen tid. En uge eller to nogle kilometer uden for byen og lige så lang tid her i byen. Når vi lå i skyttegravene uden for byen, kunne en mand fra hver gruppe få lov til at gå tilbage til byen og købe ind. Det var endnu først i krigen og hos jøderne kunne vi købe alt, undtagen på sabbaten.

Her i byen boede vi tre mand hos en ung kone med en lille dreng. Der boede fire familier i huset, en i hvert hjørne med en lo i midten. Et komfur, en seng og et par stole, det var alt. Jeg tror nok det var en familie. Bedstemor lærte mig hvorledes jeg med en stor økse skulle flække en stamme, som lå i loen, og som alle brugte af.

Vi tre mand sov i noget rughalm på gulvet, konen og den lille Rumannek i sengen. Vi fik ikke lov at ligge om morgenen, halmen blev bundet og hun fik fyret op på komfuret. Kaffen hentede vi ved køkkenet, som stod på tovet, ligeledes mad. Jeg har engang senere, da vi havde kvarter i en skole, været henne hos hende med et helt brød, som vi kunne undvære.

Rundt om torvet var der jødiske butikker, de talte Yiddish, men vi kunne nok tale med dem. Med renligheden stod det ikke så godt til, lokum de havde alle lige uden for døren. Det var det første tyskerne fik ordnet, når vi fik nyt kvarter. Der blev gravet hul, en stang over og sanitæterne sørgede for klorkalk. En dag kompagniet havde appel, kom en kone ud af døren og satte sig, så kom sneboldene igang og hun kom hurtigt ind.

Vi fik dengang endnu god mad fra feltkøkkenet. Når vi lå ude i skyttegravene, kunne vi i en sidegrav bagved lave et ildsted, hvor vi kogte kartofler. Kartofler var der nok af og røget flæsk og tobak lå allevegne. Vi var jo flest unge, der var ikke mange der røg grov tobak. Vi unge som kom til kompagniet, blev nu ikke godt behandlet af de ældre. De havde som aktiv været frivillige og følte sig langt over os rekrutter. Kom vi i kvarter om aftenen, så skulle vi afsted efter noget at sove i, så

Andreas Jørgensen Mai - 1914-18

afsted til feltkøkkenet efter mad. Ligeledes i skyttegraven, altid de bedste understande, de bedste poster og kom heller aldrig på lyttepost. Her må jeg nok tilstå jeg sommetider var bange. Vi unge der var på lyttepost, blev aldrig afløst af de ældre. Af vor oberjæger blev vi ført ud gennem vort pigtrådshegn, sad i et hul i jorden, måske halvt fyldt med vand. Der sad vi så i to timer, kom så så tilbage i to timer og så tilbage igen.

Der havde vi tid til at tænke. Når det var mørkt kunne vi stadig se og høre noget mistænkeligt. Var der virkelig noget, skulle vi først råbe dem an tre gange, før vi skød. Men hvordan finde gennem pigtråd når det var bælgmørkt. Det blev efterhånden bedre, som de gamle kom bort og havde været ved kompagniet et tid.

For civilbefolkningen var det sandelig ikke rart, kartofler blev stjålet og en høne af og til. Dog var det strengt forbudt. Jeg husker engang vi lige var kommen til en by, fået vort kvarter. Nu blev der slået alarm, om tyve minutter skulle vi stå færdig. Der var en der havde snuppet en gås. Manden der blevet bestjålet gik til præsten, som gik til kommandanten. Det gav en ordentlig dundertale. Tyven fik tre dage, han blev bundet til hjulet på feltkøkkenet mens vi spiste. Det gjorde han kun den ene gang.

Når vi lå lige bag skyttegraven i reserve, måtte hele kompagniet ligge på en gård. Befolkningen ville nødigt forlade deres hjem, selv om der blev skudt med artilleri. Alle rum var fyldt med halm, var der ikke noget halm blev der taget noget stråtag. Beborerne sad på deres kister og skrin med deres sengetøj. Pludselig midt om natten begyndte vor feldwebel at skælde ud. Bedstemor skulle ud, hun måtte bæres. Den første der blev trådt på var nu feldweblen.

Pinsen 1915 blev vi afløst og forflyttet, men vi anede ikke hvorhen. På torvet tog generalen afsked med os og med musik i spidsen marcherede vi ud af byen. Vi marcherede et par dage og nåede tilbage til banen. Nu kørte vi med banen gennem Posen, Vestpreussen, Østpreussen helt op til den yderste spids. Her gik det nu ind i Litauen. Jeg var med til at læsse bagagen af og vi nåede senere kompagniet.

Nu blev der samlet tropper sammen. Der kom daglig nye afdelinger, både infanteri og artilleri, så vi anede hvad der ville komme. Vi fik nu mere ammunition, strimler af lærred med patroner til at hænge om halsen, så vi ikke tabte for mange, når vi smed os ned.

Tidligt om morgenen først i juni var opmarchen færdig. Hele natten kom regimentet af infanteri og artilleri. I en skov foran os, var artilleriet ved at skyde dem ind. Snart kom ordren til at rykke frem. Russerne gjorde nu ikke megen modstand, men det gav dog døde og sårede på begge sider. Nu gik det frem hver dag, russerne havde gravet den ene grav efter den anden, og trak sig så tilbage om natten, men vi havde hver dag døde og sårede. Vor Leutnant gik i kæden mellem os, med samme uniform som os, ingen kunne se at det var en officer.

Vi havde nu fået en ny major, endda en prins. Han blev tiltalt "Euer Durchlaucht Prinz zu Salm-Salm"¹. Han førte nu tre jæger batailloner, og vi havde en dag held til at fange 5000 russere. Vi vandrede hele dagen rundt i en granskov, blev også heftigt beskudt af shrapnells, dog uden store tab. Vi var kommen i flanken af de russiske grave, så vi kunne rulle dem op, og de måtte overgive sig.

De dannede selv kolonner på fire mand, og nu var vi heldig at min deling skulle føre fangerne tilbage. Næste dag vi kom tilbage var var vor bataillon ude i hård kamp. Vi havde mange døde og sårede, blandt dem vor Hauptmann i 2. kompagni.

Vor deling stod nu til rådighed for staben, og her fik jeg lejlighed til at se hvordan det hele udviklede sig. Jeg stod vagt ved staben, hvor jeg om hushjørnet kunne iagttage, hvor den ene kæde efter den anden gik frem, ligesom vi havde lært. Kunne se kuglerne slog ned omkring dem, nogle

¹ Prinz zu Salm-Salm [Se link](#)

Andreas Jørgensen Mai - 1914-18

blev liggende livløs, andre sårede krøb tilbage, og blev båret tilbage til sanitæterne. Her ved staben var der indrettet forbindingsplads.

Om aftenen blev min deling også sat ind. Vi var kommen over en lille flod, Bista, men det havde kostet dyrt. Midt om natten stormede russerne råbende: "Hurra, hurra!". En major fra infanteriet råbte: "Vi trækker os tilbage over floden". Vor prins reddede situationen, 1. Kompagni gik til modangreb og russerne trak sig tilbage. Vi fik en del fanger. Vi har mange gange troet at nu var der ikke flere russere, men de slap aldrig op. Næste dag vi gik frem, lå der sårede overalt. De havde lavet små telte for at få skygge for sig selv. Senere blev de samlet op, men jeg tror hvor egne kom først.

Hver dag gik frem og det var meget varmt. En dag først i juli, gjorde russerne heftig modstand, og vi havde den dag store tab. Jeg var den dag heldig, og blev liggende i en lille grøft i et lille krat. Til venstre lå kompagniet ude på åben mark og måtte grave sig ned. Hele tiden blev der gennem kæden sagt, nu er feldweblen falden, nu er den såret, nu er Leutnant falden, en anden har overtaget kommandoen.

Inde i krattet lå vi nogenlunde sikre, artilleriet skød ikke ind i skoven. Jeg fik gravet et lille hul i bunden af grøften for at få vand, lod det stå lidt til det blev klart. Hvor smagte det herligt med et stykke tørt brød fra brødposen og et bæger vand. Også denne dag slap jeg godt igennem.

Om aftenen måtte vi tilbage til vort udgangspunkt fra om morgenen. Nu var vort feltkøkken nået frem. Jeg husker ikke om vi fik nudelsuppe eller ris med æbler og svedsker, men jeg fik et helt kogekar fuldt. Jeg krøb nu ned i en russergrav, spiste mig mæt og sov til det var højlys dag. Ingen har bemærket mig, ingen vagt. De har nok troet det var en død der lå i hullet.

Der var altid rigeligt med mad og forplejning, når vi havde mange døde og sårede. Kom posten så igennem, blev pakkerne til de døde og sårede fordelt i deres grupper. Det skete også at vi fangede en stor kalv ude i skoven, den blev så slagtet ved køkkenet, of vi fik et ekstra stykke.

Den 18. Juli blev jeg såret. Mit kompagni var nok kommen for langt frem, vi var ved at blive omgået af russerne. Vi var kommen gennem en rugmark til en lille grøft, foran en eng og ca. 300 m bagved en skov fuld af russere. En kammerat, fra syd for Tønder, og jeg var nået ned i grøften, men vi var enige om at der ville vi ikke over. Nu fik vi også granatild fra vort eget artilleri og vi gravede os ned. Der blev nu afskudt røde lyskugler, som tegn på at de skød for kort. Nu har vor oberjæger nok mærket, der var noget galt, han krøb tilbage for at se om vi havde forbindelse med nogen til højre. Russerne løb fra den ene skov over til en anden, og har været ved at omgå os. Pludselig kom meldingen at bataillonet skulle trække sig langsomt tilbage og det var på høje tid. Det havde nu også været bedre, om vi var bleven liggende til det blev mørkt, hvis russerne ikke var fulgt efter. Nu gik det tilbage gennem en rugmark, og der blev mange liggende. Pludselig fik jeg et mægtigt slag bagi, faldt forover og blev liggende. Jeg havde fået en kugle gennem låret og højre hånd, måske samme kugle.

Nu måtte jeg kravle på alle fire, de som ikke kunne, måtte blive liggende. Alle råbte om hjælp, men jeg kunne ikke hjælpe. Næste dag blev stillingen igen taget, men om de sårede kom i fangenskab har jeg intet hørt om. Nu var jeg kommen igennem rugmarken, og hvilede lidt bag en stak træ, jeg vidste jo ikke om russerne var bagefter. I en lavning længere tilbage, kom en kammerat mig til hjælp. Jeg fik en hånd om halsen på ham, og vi kom tilbage til en stor gård. Der skulle vi over en bro, som var under artilleriild hele tiden. Der kom fire granater hver gang og så måtte vi i en fart over broen. Jeg var efterhånden temmelig udmattet, den ene støvle fuld af blod.

Her blev jeg nu sammen med flere sårede læsset på en vogn, og nu gik det i fuld fart tilbage. Artilleriet var også på vej tilbage, kørte op på siden af os og begyndte at skyde. Første aften overnattede vi i en lade. Vi var alle letsårrede og måtte hjælpe hinanden. Værst var det med toiletforholdene, dem havde beboerne lige udenfor døren.

Andreas Jørgensen Mai - 1914-18

Mit ben var nu blevet helt stift, så jeg kunne ikke side ned. Nu var der også savskæreri på gården, og der lå en del blokke. Dem kunne jeg bruge som toilet, bukserne ned, den ene baghalvdel på blokken, den anden udenfor, sådan måtte vi klare os.

Næste dag nåede vi feltbanen, kom så til hovedbanen og kørte over grænsen til Tilsit. Nu fik vi det lusede tøj af og blev badet. Støvlerne måtte skæres af, to par sokker, fodlapper fyldt med blod, og siddet i et par støvler i en lille uge lugtede fælt.

Om aftenen hørte jeg, at der skulle afgang et lazarettog til Flensburg, så det var om at komme med. Klokkeren 12 om natten kørte en møbelvogn til banegården, og det blev den fineste togrejse jeg har oplevet. Bort fra fronten med et lettere sår, passet af sygeplejsker. Fint sommervejr, vinduer og døre åbne og god forplejning.

Det var høst, vi kørte gennem Østpreussen, Vestpreussen, Pomeranien, Brandenburg, og ankom 25/7 til Lyneburg, det blev nu ikke Flensburg. Undervejs blev toget kørt ind på et sidespor, når troppetransporter skulle forbi, og vi blev beværtet med frugt, vin og rygetøj, det var jo endnu først i krigen. Til Lyneburg kom vi om natten, der fik vi også vin, blev kørt i en møbelvogn til nødlazarettet i en pavillon til en skytteforening.

Et kødsår heles hurtigt, alt for hurtigt. Den 28. August var jeg tilbage ved min garnison i Berlin. Jeg kørte nu 2-3 gange om ugen til Charlottenburg, hvor jeg fik behandling, men det gik alt for stærkt. Nu gik det igen løs på ekserserpladsen og vagttjeneste, og snart var jeg igen k.v.

Otte mand kom vi nu ud til vort aktive bataillon som lå i Vogeserne i Elsas. Det var det eneste sted hvor franskmændene lå på tysk jord. Da det kun havde været tysk siden 1870-71, var befolkningen tyskfjendtlig. Den 28/11-1915 kørte vi den første dag til Kassel, hvor vi overnattede. Næste nat overnattede vi i Ludvigshafen, og nåede på tredje dagen bataillon.

Vi blev nu fordelt til kompagnierne. I mit kompagni var der en ældre mand fra Als, Eriksen² fra bispegården i Ketting. Han var tysksindet og talte kun dansk når der ingen andre var tilstede. Han fik sin soldaterpige med hjem fra Berlin, der fik plads på præstegården i Ketting og de blev senere gift. Eriksen havde ligget aktiv før 1900 og kom senere hjem.

Vi lå nu i Vogeserne indtil oktober 1916. Jæger bataillonerne havde nu alle de vigtige højder besat, og løste hinanden af, snart i stilling, derefter i ro bag fronten. Bag fronten var der temmelig roligt, der blev ikke skudt så langt tilbage, franskmændene regnede nok med, at det igen blev deres. Vi lå 2 mand på en bondegård, hvor sønnen endnu var hjemme. Konen bad os fri for tjeneste, vi høstede græs med le og bjærgede hø. En anden gang kom vi landmænd ud bag stillingen for at bjerge korn og hø. Det fik vi nu ikke meget ud af. Kornet blev kørt tilbage i en skov, sat i stak så det kunne tærskes. Nu var befolkningen franskvenlig, da vi var færdig, skød franskmændene kornet i brand.

Det meste af tiden lå vi på bjerget Hartmannswillerkopf³, 956 m høj, og der lå vi sammen med franskmændene, og det gik ikke altid fredelig til. Det nærmeste sted lå vi kun 9 m fra hinanden. Stillingen lå oppe på toppen af bjerget, og når franskmændene Beskød vore grave, trak de sig tilbage til deres anden og tredje grav, for ikke at beskyde deres egne. Det kunne vi ikke, da vi lå lige foran på bjerget.

Vi havde en fin udsigt heroppe fra, kunne se Rheinbuen ved Barsel, og i klart vejr se alperne, men det var ikke udsigt til godt vejr. Hele bjerget havde haft fyrretræer på en 40-50 cm tykkelse, men de var nu kun stubbe, ituskudt af artilleri fra begge sider. Nu blev der lavet understande af de store blokke, en mængde blev til brændsel. De steder hvor artilleriet ikke kunne nå blev udnyttet.

² Friedrich Christian Eriksen f. 21/09-1880 i Ketting [Se link](#). I folketællingen 1921 for Ketting ejede faderen bispegården.

³ Hartmannswillerkopf [se link](#).

Andreas Jørgensen Mai - 1914-18

Der blev bygget depoter ind i bjerget til ammunition og redskaber. Skulle vi bruge redskaber, måtte vi have en seddel fra delingsføreren, som så var ansvarlig for at det kom tilbage.

Der gik en vej op til toppen langs siderne fra kurve 1-6. Fra bunden op til toppen gik en trådseglbane, men den lå næsten altid under artilleriild. Et stykke nede gik en vej fra en af kurverne, og der havde feltkøkkenet gravet sig ind.

Når bagagen om natten kom op med fødevarer og post, kunne de når det var nogenlunde roligt, køre op bag kurve 6, hvor vi så kunne hente mad. To mand fra hver gruppe måtte så afsted med vore kogegrejer. Vi havde lavet en sti mellem de store træer fra vor grav hen til kurve 6. Ved siden af en grav til telefonledninger og en tråd med papirstrimler, så vi kunne finde vej om natten. Nu skete det en nat, at en kammerat fra Husum og jeg var henne ved kurve 6 for at hente mad. Det svære artilleri, kaliber 28 cm, skibskanoner, begyndte nu pludselig at skyde. Vi kom ikke langt før den første granat slog slog ned lige i nærheden. Vi måtte sætte maden og ned i grøften. Nu var hele stien blokkeret. Hvor sådan en krabat slår ned, falder det ene træ over det andet, sten og jord flyver i luften. Kogegrejerne var ikke helt fulde da vi kom tilbage.

Oppe på toppen, hvor vi kun lå 9 m fra hinanden, var der til skærmydsler. Var der en der letsindig kastede en håndgranat, kom der tre fire tilbage, så begyndte minerne og så artilleriet. Altid tab. Til andre tider havde vi det fredeligt. Vi havde tit tåge, så råbte franskmændene efter musik. Da kunne vi sidde oppe på kanten af graven og der skete ikke noget. Det blev senere forbudt. En anden gang kastede de franskbrød eller chokolade over til os, de vidste godt vi ikke havde meget. Bagefter kom der en serie håndgranater. Vi fik nu trådnet over graven, så håndgranaterne faldt ned til siden.

Lå vi i reserve, måtte vi slæbe miner op til minekasterne. De vejede 104 pund og var i en kurv med hank, så der kunne føres en stang igennem og bære af 2 mand. Bende Lassen⁴ fra Agerskov og jeg var enige om, at vi let kunne bære en selv, og det fik vi lov til. Det regnede næsten altid og det var meget glat. Vi måtte af og til tage et hvil, men det måtte de andre også. Når vi så var oppe, måtte de andre ned en gang til.

Vi var i stilling foran en høj og det regnede hele tiden. Vi blev beskudt af både miner og artilleri, så graven så ikke godt ud. Vandet løb ind i de understande der endnu kunne bebos. Vi blev afløst og kom tilbage til reservelageret, hvor vi fik vort tøj tørret ved en stor kakkellovn. Træ til kakkellovnen var der nok af, vi lå jo altid i skov. Senere kom vi i samme stilling, nu var der faldet sne, men da var alt roligt.

Skulle vi ud på forpost om natten, havde vi en fårepels på og et hvidt betræk over hjælmen. Vi kunne nok se når de blev afløst om natten, men der blev ikke skudt. Ligeledes kunne det godt tillades, at en enkelt mand gik tilbage, uden der blev skudt på ham.

Jul og nytår lå vi divisionsreserve i Colmar, vi lå i en stor skole. Vi havde fået post og julegaver og havde det hyggeligt. Den 10. januar 1916 blev vi klokken halv to alarmeret, om en halv time færdig til afmarch. Vi troede det var en prøvealarm, og mange pakker blev liggende i vinduerne. Det var nu ingen øvelse, franskmanden havde taget vor stilling på Hartmannswillerkopf⁵. Vi kørte nu med toget langs fronten til sidste station neden for bjerget, og så til fods op i reserve.

Alt artilleri fra hele Elsass Lothringen var kommen hertil, og nu blev hele bjerget beskudt med artilleri og miner. Vi lå på ryggen ned ad siden af bjerget i reserve, men blev ikke sat ind. Som bolde kunne vi se granater og miner flyve hen over hovederne på os. Graven blev taget og om aftenen måtte vi op og løse mandskabet af. Det så ikke godt ud, alt var jævnet og det gav arbejde, men efter nogen tid blev det dog mere roligt igen.

⁴ Bende Lassen Jensen, Agerskov, død 5. august 1947. Ifølge DSK Årbøger. [Se link.](#)

⁵ Hans Rasmussen (1885-1915) [Sønderjyde der faldt ved Hartmannswillerkopf](#)

Andreas Jørgensen Mai - 1914-18

Afløst af Garde jægerne kom vi i reserve i kasernen, som lå et stykke længere nede bag bjerget. Ind i bjerget var der lavet en understand, hvor der kunne bo en hel deling, endda med stråmadrasser, kakkellovn og gode forhold. Den var solid lavet, vanskelig at beskyde, og vi følte os helt trygge. Over sådan en understand blev der lagt 40-50 cm tykke træstammer side om side. Ovenpå kom der så 50 cm tykke knipper af piletræ eller andet, så først kom der jord og sten. Knipperne skulle tage trykket når en granat slog ned, så træstammerne i knækkede.

Nu arbejdede vi hver nat med at udbedre stillingen og trække pigtråd. Det var ikke ufarligt at færdes foran stillingen. Så snart der kom en lyskugle, måtte vi ned på jorden. Vi skruede jernpæle ned i jorden, vi kunne jo ikke slå pæle i. Der blev så gjort pigtråd fast pæl til pæl. Nu bagefter har jeg tænkt på de mange ruller pigtråd, som vi snød os fra og kastede i et granathul fyldt med vand. Vel var vi stadig under opsyn, men de var også kun mennesker, der nok ville overleve. Bagefter blev der kun meldt arbejdet udført.

Tiden gik nu med stilling, reserve og ro. Vi var nu kommen længere ned mod den svejtsiske grænse. Her lå vi i vinmarker ude på det flade land. Franskmanden lå i en skov 300 m borte, og derfra blev vore grave beskydt, mest med miner, men flere gange helt jævnet. Om dagen havde posten i graven et spejl, som gik en smule over graven, så han kunne se terrænet foran. Vor ordre lød så snart artilleri og miner begynder at skyde, så ned i bunkeren, hvor vi også havde et spejl. Lige så snart jeg havde forladt min post og nået ned i bunkeren, fik mit spejl i graven en fuldtræffer, blev splintret og traf ind i siden på bunkeren. Den var ikke så stor en kaliber, så vi slap med en mængde jord ned over os.

Nu fik jeg besked om at jeg kunne køre på orlov. Vi fulgte nu godt nok med når det var vores tur, en gang om året. Min orlov gik fra 22. juli til 6. august 1916. Med hestekøretøj blev vi kørt til Mühlhausen, med hurtigtoget fra Basel til Frankfurt, til Hamborg endda i 2. Klasse, toget var overfyldt. Fra Hamborg, Flensborg, Sønderborg til Skovby. Nogle gange har jeg taget med damperen fra Flensborg til Sønderborg, men der var ingen forbindelse.

Tilbage 6. august kom jeg i samme stilling og gruppe, men så skete der noget uheldigt. Fra vor grav gik der en tunnel, bygget af træ under jorden, en 60-70 m forud. Derude var en grav med pigtråd omkring, en bænk med ryglæn, så vi lige kunne kigge over, det var vor lyttepost. I en snor, med en klokke bag i graven, kunne vi lave alarm. Nu skete der det, at min kammerat som jeg før havde delt posten med rejste på orlov. Jeg fik en anden med, en ung fra Königsberg. Den første nat gik det galt. Vi sad derude i 2 timer, og når afløsningen kom, var oberjægeren som havde vagt i graven med. Min forrige kammerat og jeg havde delt vagten, så den ene holdt vagt i 20 minutter, mens den anden sov. Det var gået godt, men dog ikke tilladt. De sidste 20 minutter min kammerat skulle holde vagt, snoksov vi begge to. En enårig⁶ oberjæger kom ud med afløsningen, og trak dækkene af os, der var ingen undskyldning. Heldigvis havde vi en god delingsfører, som ikke meldte det videre. Han var en sindig bonde fra Nortorf ved Slesvig, han kaldte mig altid ved fornavn, Dres, når vi var alene. Han havde eksamen, var feldwebel og blev senere Leutnant.

Midt i november blev alle jæger batailloner, som lå i Vogeserne forflyttet til Balkan, nu brændte det på der. Fra den 11. til 17. November 1916 kørte vi med banen fra Mühlhausen, Colmar, Stuttgart, Augsburg, München, Wien, Budapest, Neusatz, Belgrad, Petrovaradin, Neesch, Udskup til Gradsko⁷. Nu gik det til fods over en bjergkæde til næste dal. Det var en streng tur, ingen kvarterer, vi måtte sove i vores telte.

Efter nogle dages march nåede vi til vort første kvarter på en gård, og det blev noget af en oplevelse. Omkring gården var der en 2 m høj mur af sten. I stalden hvor mit kompagni skulle ligge, gik køerne, store afrikanske bøfler. Nu skulle der muges ud. Pigerne kom nu med et trætrug med

⁶ Enårig [se link](#).

⁷ Gradsko [se link](#)

Andreas Jørgensen Mai - 1914-18

fire ben, stænger med håndtag. Gødningen som var sej og tør, blev med bare hænder rullet sammen som brød. De blev båret ud til muren, klæbet på muren som en pandekage, og når de var tørre brugt som brændsel.

Den 1. december kom vi i stilling på høj 1050, en høj på en lang bjergkæde. Den strakte sig nede fra dalen, stejlt op til en højde af 1050 m, hvor vi kom til at ligge til den 26. februar og det kostede os mange døde og sårede. Stillingen var ikke udbygget, og det gav meget arbejde, dag og nat. For at komme op på bjerget, måtte vi gå på æselstier, som var gravet ud langs bjergsiderne. Det var anstrengende med alt vort bohøve. Denne vej skulle vi også have alt vor forplejning, to gange i døgn og altid når det var mørkt. Vi havde ved kompagniet 6-8 små heste eller æsler. De havde en træsaddel, hvorpå der kunne stå to termoskander med suppe og kaffe, sække med brød, post og anden forplejning. Hestene blev bundet sammen to og to, med en hestefører foran.

Skyttegraven som endnu ikke var færdig udbygget, lå ca. 30 m under toppen, med en løbegrav tilbage. De første tre dage søgte vi at grave os nogle huller ind i bjerget på bagsiden, men det var svært. Vor lille hule var ½ meter dyb, to meter land, men kun 1 m ind i bjerget, et telt over, og der lå vi hele vinteren. Der blev lagt kviste i bunden, noget tørt græs, der kunne vi ligge to mand. Det blev nu lavet sådan, at to samtidig skulle vagt. Når vi lagde os tæt sammen, to overfrakker, hver to dækkener, så kunne vi holde varmen, selv om der var is under teltet. Værst var det for fødderne, vi måtte jo ikke tage støvlerne af.

Allerede fjerde dag lagde artilleriet trommeild over vor stilling, og det holdt på de næste syv dage. Af og til forsøgte de at angribe, dog ikke i vort afsnit. Vi sad hele i vor hule, men heldigvis gik næsten alle granater over toppen og ned i dalen. Det var svært for flak artilleriet at ramme vore grave så nær toppen, og i tusindvis gik de over os og ned i dalen. Senere fik vor modstandere både miner og haubitser, og det blev værre for os.

Min feldwebel Pöhls fra Nortorf ved Slesvig og jeg begyndte nu at sprænge en stollen ind i bjerget. Med hammer og mejsel blev der hugget et rundt hul, sat en håndgranat ind, trukket i en snor, og begyndelsen var gjort. Der faldt store blokke ud, som blev båret ud og kastet ned af bjergsiden.

Nu har jeg nok fyldt for meget i teltet, jeg fik et lille brud i lænden. Om aftenen skulle jeg med på en patrulje, husker ikke om jeg skulle have jernkorset, eller om jeg skulle være Gefreiter. Det var et meget farligt sted, vi skulle tage nogle fanger. Min delingsfører Pöhls sagde til mig, Dres, tag du hellere med ned til køkkenet og meld dig syg. Det blev min redning endnu en gang. Jeg kom til køkkenet i revir og skulle ligge med benet på et tornyster, og lå der en uge. Næste morgen da jeg hentede kaffe ved køkkenet, lå min stedfortæder på en bære, død. Endnu en mand blev skudt, og blev liggende ud for den franske⁸ grav. Vor major forbød at prøve hente ham.

En 50 m uden for vor grav havde vi en lyttepost, som skulle besættes om natten, en meget farlig post. Franskmændene havde med maskingeværer, med kikkert på, indskudt om dagen, så det lige passede til et hovedskud. To af min gruppe fik begge hovedskud natten efter hinanden. Det gjaldt om at holde hovedet nede, tilmed var der vand i hullet.

En dag stod jeg ene vagt i vort afsnit. Pludselig satte det ind med både miner og artilleriild, da gjaldt det om at holde hovedet koldt. Graven blev delvis skudt sammen, minerne var de værste. De bliver afskudt med luft, går i en stor bue i luften og kan bedre ramme deres mål. Dem kan man se i luften når de kommer, så er det om at komme på den rette side af skulderværnet. For at der ikke kan skydes langs graven, er der mellem hver gruppe lavet et skulderværn, d.v.s. Graven går i en halvmåne tilbage. Nu kunne man se hvor den omtrentligt ville falde, og man kunne smide sig ned bag i graven.

⁸ Vi er her på Balkan, så det kan ikke være franskmændene de kæmper imod?

Andreas Jørgensen Mai - 1914-18

Værre var det med de små 7,5 granater, hvor skuddet og nedslaget kommer omtrent samtidigt, og der var ikke megen tid til at kigge over graven. Jeg var flere gange blevet overdænget med jord og skulle for længst være afløst. Så endelig kom der en henne i forbindelsesgraven, men var straks borte igen, ingen afløsning. Alle de andre sad sikkert i vor stollen, som vi havde fået udbygget. Vor Hauptmann havde spurgt, hvem der var på posten. Han skal ikke afløses før skyderiet er forbi, han er en rolig mand man kan stole på, dog en lille ros.

Den 11/12 angriber fjenden over hele linien, 1. Kompagni tager serbere tilfange, mange sårede og faldne. Vi holdt vore stillinger. Jeg måtte alarmere vore reserver, som lå et stykke længere nede af bjerget, men de blev heftigt beskudt af svært artilleri. Når først fjenden havde skudt vor stilling sammen, skudt vor pigtråd i stykker, skudt huller i deres egen, blev artilleriilden lagt på vore reserver, som skulle komme os til hjælp. Derefter på vor artilleri. Således også den dag.

Jeg stod sammen med vore officerer i åbningen af vor stilling. Der blev diskuteret om jeg skulle med efter reserverne. For øjeblikket var artilleriilden så heftig, at de mente jeg ikke kom levende derved. Ilden blev nu delvis lagt tilbage på vore artilleri, og måtte afsted. Det gik også hurtigt ned, delvis gled jeg på halen. Kom en granat for nær måtte jeg ned i et granathul. Jeg nåede dog velbeholden ned, og reserverne stod rede, men den anden vej gik det sværere. Vi kom dog alle op, og reserverne blev sat ind. Italienerne havde taget en del af vor grav, men blev slået tilbage og vi tog en del fanger.

Regiment 45, som lå i reserve, kom kravlende op af bjerget, men blev ikke sat ind. Også denne gang slap jeg for at komme med. En Leutnant og jeg skulle holde vagt ved vor understand, nu regiment 45 var kommen herop.

Vi havde vort depot i understanden. Vi havde fået vor stollen, som vi kaldte den, så meget udbygget, at vi var i sikkerhed når det svære artilleri satte ind og det lod sig heller ikke længe vente på sig. Vi havde gravet et U ind i bjerget, senere endnu et halt U, så vi nu havde tre udgange. Den dag vi holdt vagt i vor stollen, råbte min Leutnant fra den anden ende af vor stollen, at jeg skulle komme med en avis. Han kunne ikke komme ud på stangen, da artilleriet skød heftigt, og han brugt avisen som kloset. Senere måtte jeg gøre rent. Jeg klarede mig med en stålhelmet, som blev kaste ned af bjerget.

Franskmændene havde nu fået svært artilleri, som kom fra langsiden af bjerget. Godt vi havde fået lavet en god stollen, det første skud ramte midt i vore lager. Alle vore telte, som lå over vore grave, fløj i luften, og vore dækkener og sager blev fyldt med jord. En blev let såret, og en fik et chok, han var kromand og hingstholder på Husby på Angel, han kom ikke igen. Dette gentog sig, og vi kunne høre, når en granat slog ned i naboafsnittet, at der blev råbt om hjælp.

Vi havde nu haft artilleriild hver dag i lang tid, og havde næsten hver dag tab. Hen mod jul blev det dog mere roligt. Nu fik vi tid til at komme vores kæledyr, lusene, til livs. Overalt i hulerne kom skjorterne af, og vi knækkede lus mellem neglene. Næste dag var de der igen. Vi havde ingen lejlighed til at vaske os. Det blev ikke hver dag vi fik os vasket. Vandet måtte vi hente i et granathul. Var der tåge, eller skyerne hang omkring bjerget, hentede vi vand og kogte skjorten, den kunne til nød koges i kogekaret, men var der ikke tåge, kunne der ikke tændes bål. Fik vi skjorten vasket, kunne vi kun få den tørret ved at ligge på den, da vi jo ikke kunne hænge den ud. Det eneste lusene ikke kunne tåle, var når vi lagde skjorten ud på sne og rimfrost. Vi måtte da lægge skjorten under os når vi sov, så den blev nogenlunde tør. Det var ikke behageligt, men vi måtte leve med det. Kom vi om sommeren til et sted hvor der var vand, blev der badet og bagefter stod alle ude i vandet og vaskede skjorter.

De sidste dage før jul blev det mere roligt. Fra den 21. til den 24. alt roligt. Juleaften fik vi god mad, kål og oksekød. Vi fik ellers gedekød. Klokkeren fik vingrog og post. I hver hule fik vi et julelys og en lille julegave. Sidst på aftenen kom feltpræsten. Vi stod alle i vore grave, der kunne jo

Andreas Jørgensen Mai - 1914-18

komme en shrapnel. Præsten læste juleevangeliet, vi sang julesalmer og vor5 sangkor sang, men det der var ikke meget at høre 1050 m oppe og måske over skyerne.

Første og anden juledag fik vi også god mad og skulle ikke arbejde. Klokkeren 12 skød vort artilleri salut, men den blev ikke besvaret. Den 2. januar 1917 havde vi besøg af hans excellence, divisionsgeneralen. Nu var det blevet mere roligt, af og til en artilleriduel. Vi lå nu dels i stilling dels i reserve. Lå vi i reserve, arbejdede vi 4 timer om natten med at udbygge stillingen. Var den skudt i stykker om dagen, måtte den laves om natten. Der var en del, der aldrig havde haft en skovl eller spade i hånden, så der blev ikke lavet ret meget. Nu var vi tre mand der nok kunne bruge en skovl, så vi fik en akkord, så vi kunne komme hjem og sove. Når vi arbejdede om natten, var samtalen altid om mad, hvad vi nu kunne ønske os.

Vi var nu kommen ind i februar måned. 3. februar fik jeg jernkorset, det skulle første dag bæres i bånd. 16. februar stormede italienerne højde 1050, men slået tilbage. Vi havde store tab, men tog 84 mand tilfange.

Den 26. februar 1917 bliver vi afløst af garde jægerne, kommer i ro i fjorten dage, og kommer nu i armereserve. Vi bliver hele tiden flyttet frem og tilbage bag bjergkæden. Jeg er ofte sammen med en feldwebel og oberjæger foran kompagniet, for at lave kvarterer. Det var førstere og de var interesseret i ørnereder, som vi så på toppen af bjergene i kikkerten. Vi bliver ofte sat ind når bulgarerne forlader deres stillinger, vi må indtage dem igen.

En kort tid var jeg kusk ved bagagen, en mand var syg. Det var nu heller ikke så behageligt at køre på de smalle veje langs bjergsiderne. Det var sket at hestene ikke kunne holde vognen, og hele køretøjet styrtede ned.

Jeg måtte en tur på feltlazarettet, med halsbetændelse. Tre store telte, med røde kors malet ovenpå, betjent af et sanitets kompagni. Tilbage ved kompagniet lå jeg ved køkkenet. Vi lå i en udtørret flod, der havde tre meter høje sider, derfor synlige for flyvere. Vi havde dog ikke en god nabo. Vort svære artilleri lå også der, og de blev jævnlige beskudt. Vi gravede os ind i siderne, så var vi lidt i sikkerhed for granatsplinterne.

Det var meget træfattigt så det kneb med at skaffe brændsel til køkkenet. Vor oberjæger ved køkkenet havde sagt til feldwebelen, at hvis han ikke fik Bende Lassen fra Agerskov og mig til at skaffe brænde, kunne han ikke garantere for mad. Vi to bønderkarle fik et telt ved køkkenet, sav og økse og gik så igang. Der var kun tophuggede pæle langs en markvej. Nu skulle det jo gerne holde en tid, så vi gav os god tid.

Vort kompagni lå i reserve, og en nat blev det alarmeret. Franskmændene var brudt ind i vor stilling, og havde næsten taget hele højen, kaldet B bjerget. Vi to blev i teltet, endnu engang heldig. Fjenden havde taget 2 af vore understandere og kastede stadig håndgranater ned. Vore reserver kom tids nok til kunne befri de indespærrede og fik franskmændene⁹ smidt ud. Også denne gang var der mange døde og sårede.

Nu blev jeg hestefører, skulle bringe mad og forsyninger op til kompagniet. Nok lå vi langt tilbage, men at det ikke var ufarligt fik vi snart at føle. Vi skulle med vore små heste, som havde spande og sække på ryggen, op gennem en slugt, der blev beskudt med shrapnels, men vi kom godt igennem. Vi krøb i ly bag hestene og kuglerne slog mod spande og sække, men havde dog ikke den store slagkraft.

Nu skulle vi langs æselstierne, der snoede sig langs siderne af bjerget, helt op til toppen af bjerget, hvor vi under en stejl klippe kunne uddele mad. Disse æselstier lå under stadig artilleriild. Vi var kommen godt op, men på nedturen gik det galt. Maden var blevet fordelt, og nedturen kunne begynde.

⁹ Franskmænd på Balkan?

Andreas Jørgensen Mai - 1914-18

Vi ventede til der var kommet 4 granater, to af os løb nu med vore heste i trav nedad. Vi nåede også omtrent ned, da den næste salve kom, da var vore to kammerater lige der hvor granaterne faldt. Tre heste blev dræbt, en mand død og den anden fik den ene arm revet af. Kammeraten der blev hårdt såret og døde, råbte de skulle skyde ham, han havde fået en splint i maven. En hest faldt ned i dybet, en blev såret i benet og tungen. Kom på hestelazaret og kom senere tilbage. Kammeraten som fik armen revet af, kom glidende ned af bjergsiden, fik en arm om halsen på mig, så besvimede han. Jeg fik ham slæbt om bag en høj, fik trøjen af ham for at forbinde ham, men armen hang kun i en tynd trævl. Jeg råbte efter saniteterne, som tog ham med til forbindingspladsen. Vi besøgte ham senere på lazarettet. Han var glad for at komme hjem trods sit handicap.

Næste dag kom min Hauptmann tilbage fra orlov, jeg skulle bringe ham op i stillingen. Dagen efter sendte han besked om, at han ville ikke sidde oppe med så mange unge, så vi ældre måtte op i stillingen igen. Nu kom der nogle unge ned som hestefører.

Vi meldte os til vor Hauptmann, og jeg blev hans ordonnans. Nu var jeg fri for vagttjeneste og arbejde, men var der kamp, var det ikke et godt job. Jeg fulgte ham overalt, altid 3-5 skridt bagefter. Skulle han om natten kontrollere vagterne, måtte jeg vække ham. Når vi havde været turen rundt, kunne jeg igen sove videre.

Det var nok heller ikke dårligt at være i gruppe sammen med vor Hauptmann. Når jeg hentede mad og forplejning til vor gruppe, tror jeg nok vi fik lidt rigeligt. Han råbte altid når jeg kom, nå Mai, hvad gir det idag. Han fik nu ikke meget tilbehør til brødet, han fik meget hjemmefra, han havde et riddergods med 120 heste. Nu kom jeg en del sammen de andre officerer, og var også sammen med ham på jagt. Det skete også en gang jeg måtte af med tøjet og ud i søen for at hente en and. Det var når vi lå i ro bag fronten. Jeg fik også lejlighed til at høre telefon samtalerne fra bataillonens til divisionen. Det skete da vi skulle storme høj 1248.

Majoren protesterede, vi kan tage den, men ikke holde den. Vi har kun lidt artilleri, og få håndgranater. Den smule bjergartilleri vi havde, kunne ikke bruges her, da vi lå på kanten af bjergkanten. Bjergartilleriet blev båret af muldyr, en krydsning af en hingst og et æsel, noget kraftigere end et mulæsel. Vort svære artilleri lå langt tilbage i dalen. Majoren blev vred, smed telefonen til adjudanten. Han fik ret, vi tog høj 1248, men tabte den få timer senere.

Dagen efter stod der i hæresberetningen, at de tapre garde Schützen havde taget høj 1248, men der stod ikke noget om, at vi tabte den igen. Den 20. marts om eftermiddagen stormede vi så højen, der var besat af alpejægere. Vi fik store tab på begge sider, men der kom vort svære artilleri os til hjælp. For enden af en lang løbegrav, havde alpejægerne gerne forskanset sig, og det var næsten umuligt at komme frem. Vi havde mange døde og sårede. Nu kom vort svære artilleri os til hjælp. Lige for enden af graven lå maskingeværene, og de beskød os heftigt. Nu ramte en af vore svære granater lige ned i maskingevær reden. De måtte nu flygte langs en grav der kun var 1,20 m dyb. Vore maskingeværer var anbragt i en sidegrav, og da alpejægerne måtte flygte gennem den grav, og blev beskudt, gav det mange døde og sårede, særlig mange hovedskud.

Vi havde nu taget den grav, og vi var mange, alt for mange. Artilleriet ville snart sætte ind, og det ville give alt for store tab. Nu kom der ordre, alle franskmænd, døde og sårede bliver kastet bagud af graven. Det var en let sag for os, store stærke mænd at kaste de små alpejægere ud, men hvor skrækkeligt. To sårede så jeg tage nogle kugle håndgranater ud af lommen, dog kun for at komme af med dem, ikke bruge dem. De sagde, kammerat, kammerat.

Graven gik et stykke uden for højen til højre. Så blev der råbt, de kommer. Alle mand ud foran graven, og vi var mange. Lige som de første kom over højen, blev de modtaget af en bølge af håndgranater. Vi fik ikke en eneste at se, kun en røgsky, men de kom igen, og denne gang havde vi ingen håndgranater. Hveranden mand var nu kommen tilbage, også jeg.

På venstre side af bjerget gik en side grav ned. Der stod kompagniføreren fra 3. Kompagni og skød med lyskugler. En kammerat fra Husum og jeg skulle nu hele tiden beskyde den grav. Når der

Andreas Jørgensen Mai - 1914-18

kom en lyskugle, kunne vi se de små alpejæger kravle ned i graven, men kom igen op, det var kun 10-15 borte. Der lige bag os faldt en delingsfører fra 3. Kompagni, en officers stedfortræder, min delingsfører var hårdt såret. Havde fjenden brugt håndgranater, havde vi forlængst været færdige, men det har nok været, for ikke at dræbe deres egne sårede kammerater.

Min kammerats gevær havde de skudt itu. Han lå nu ved ned siden af mig, og rakte mig patroner, rammer med 5 styk. Pludselig fik jeg et hårdt slag ved hovedet og faldt bagover. En kugle var gået igennem min stålhjelm, og blodet løb mig ned ad ansigtet. Da der kom en lyskugle, kunne jeg se jeg havde hånden fuld af blod. Karl jeg er såret, sagde jeg. Giv mig geværet og se om du kan komme tilbage. Det blev dog ikke så let, hele løbegraven var fyldt med bulgarer, som skulle komme os til hjælp, men de holdt sig klogeligt tilbage. De sagde altid: "germania attacke, bulgaria reserve", og sådan var det også. Deres store musik orkester lå mest henne bag bjerget, og soldaterne dansede. Tyske instruktører oplærte de unge bulgarer bag fronten.

Nu har jeg dog haft kræfter nok til at komme op af graven og komme tilbage, men så husker jeg ikke mere. Hvordan jeg er kommet ned til køkkenet, og bleven forbundet, husker jeg ikke. Jeg blev dog i reviret ved køkkenet, hvor jeg hver dag blev tilset af lægen. Her blev jeg liggende en tid, når jeg rejste mig, faldt jeg om, men det fortog sig dog efter nogen tid.

Kompagniet flyttede hele tiden, og jeg kunne ikke følge med. Et par gange kørte jeg med pakvognen, men ellers kom jeg bagefter næste dag. Jeg måtte så spørge om vej, når jeg traf en enlig æselrytter. Der gik nu en lang tid, tjeneste gjorde jeg ikke. Feldweblen spurgte om jeg var skreven rask, men det blev jeg aldrig. Nu kom jeg igen med, når der skulle laves kvarterer. Snart var vi i stilling, snart i ro og reserve.

Nu var det blevet min tur til at komme på orlov. Vi holdt nøje regnskab, når det blev vores tur, en gang om året. Min Hauptmann råbte en dag fra nabeteltet hvornår jeg ville på orlov, så vidste jeg det min tur. Jeg fik orlov fra 19. juni til 9. august 1917.

Den 16. Juli kørte vi med store lastbiler med massiv gummihjul over en bjergkæde, i næste dal med feltbane til Prilep¹⁰. Derfra med jernbane over Belgrad, Budapest, Wien til grænsen ved Leipzig. Der blev vi afluset. Alt vort tøj i vort telt ind i en stor ovn, vi i bad, og så løb vi nøgen rundt i en stor sal, indtil tøjet var færdig. Nu med toget over Leipzig til Berlin, hvor vi skulle have nyt tøj på kasernen. Tøjkammeret var nu lukket, så vi måtte sove i kaserne. Næste morgen fik vi nyt tøj, med banen til Potsdammer plads, med sporvogn til Lehrter banegården, og så kunne hjemrejsen begynde. Berlin, Hamborg, Flensborg, Sønderborg, Skovby, hjemme om aftenen.

På tilbageturen havde vi ikke så travlt, men 9. august måtte jeg afsted. Når jeg kørte med amtsbanen Fjelby til Lysabild, kunne se Skovby Mølle og Lysabild kirke, tænkte jeg, får du dem nogensinde at se igen. 12. august ankom vi til vor store bagage, fik lov af Leutnanten til at sove der om natten. Næste dag vi kom til kompagniet, fik vi en ordentlig skideballe, nu kunne de næste først komme afsted.

Vi lå nu i stilling indtil 31. august. Den dag angriber italienerne, min kammerat Karl Brammer, var på feltvagt med 11 mand, og blev taget tilfange, vi tog 30 mand tilfange. Jeg hørte de italienske officerer blev udspurgt, først på tysk, så på engelsk, men fransk kunne de.

Vi bliver nu afløst af et andet jæger bataillon og kom i ro i en landsby bag fronten. Jeg lå sammen med et par mand på en mindre bondegård. Unge mænd så vi ingen af, de var også i krig. Vi fik nu at se hvor fattig de levede i det lille bysamfund. Husene bygget af sten fra bjergene, nogle tækket med flade sten, andre med rughalm. På en almindelig gård, en dør, beboelse et rum til højre, kreaturerne til venstre, hønsene oppe på bjælken, dog hos kreaturerne. Hul i muren udgjorde vinduet, eneste møbel en trefod. Ildsted var et firkantet hul i lergulvet, med en stenkant. Over ildstedet hang en kedel i en jernkæde, fastgjort i en bjælke. Ellers blev kedlerne sat ned i gløderne.

¹⁰ <https://da.wikipedia.org/wiki/Prilep>

Andreas Jørgensen Mai - 1914-18

Brød af majsmel blev bagt på følgende måde. En flad sten på 40 cm, med en kant på 5-6 cm blev lagt over ildstedet. De kunne så se på farven på stenen, når den var varm. Dejen blev nu lagt i stenen, et jernlåg med kant blev fyldt med gløder, aske ovenpå, og så stod brødet til det var bagt færdigt. Det smagte godt nok, men lidt groft, majsens var jo malet mellem to stene. Om aftenen blev der lagt nogle knuder på ildstedet, nogen aske over, og næste morgen blev der blæst ild i gløderne. Senge og sengetøj var der ikke. Rughalm syet og flettet ud på lergulvet, et fåreskin over, og ingen hovedpude.

Der blev dyrket rug, majs og byg, men meget primitivt. Træpløve blev trukket af okserne, eller en lille hest og en okse sammen. Nu blev der sået med hånden, og nærmest jævnet med et træled. Rugen blev tærsket ude på markerne. Kvinderne lå på knæ, og med en stok blev kærnerne banket af. Af rughalm blev der lavet stråtag. Resten blev rystet med en høtyv. Nu blev kærnerne og avner kastet mod vinden, avnerne fløj tilbage, og kornet blev ganske godt rent. Byggen blev slæbt hjem på en slæde, vogne havde de ikke. Hjemme ved gården blev der tærsket.

I midten af lergulvet var nedgravet en tyk pæl. Omkring pælen blev byggen nu udstrøet. Et tov blev lagt om pælen, 2 eller 3 heste spændt sammen til tovet. Nu gik en mand med en pisk, og i trav begyndte nu tærskningen, først den ene, så den anden vej. Ved kornrensningen gik det på samme måde som med rugen. Når der var heste har det nok været på de noget større gårde.

Var der vand groede det godt, vi havde 40-45 grader. Med en primitiv vandmølle, trampet med bare ben, kom vandet i en hovedgrøft, og løb ud i sidegrøfter. Der imellem blev der plantet meloner, tomater, mægtig store og fine, tobak og hvide bønner, som snoede sig om tobakken. Vi kunne købe en hel vandsæk fyldt med tomater for en leva¹¹, 70 penning. På nogle af skråninger blev også dyrket vindruer. For os var det forbudt at komme i nærheden af vinmarken. Midt i vinmarken var anbragt et tårn og derfra blev der skudt.

Vi flytter nu kvarter og kommer længere til højre af fronten. Næste nat i kvarter og igen videre. vi nærmer os Ohridsøen¹², grænsen til albanien. Den skulle efter kortet være 15 km bred og 45 km lang og 286 m dyb, den lå mellem høj 1248 im Makedonien og høj 1648 i Albanien. Den sidste nat sov vi på gaden, blev klokken 3 om natten færget over i en stor færge til byen Lin¹³ i Albanien. Køkkenet blev nede ved søen, vi skulle i stilling.

Det var nu ingen rigtig stilling, og vi så og hørte ingen. Vi lå op ad siden på høj 1648, havde feltvagt ude og havde det fredeligt. Gav det regn flyttede vi ned til byen, men beholdt feltvagten oppe. Jeg havde fået lov til at skyde ænder nede i søen, det var mest dykænder og kommeraner¹⁴. Når jeg lagde an på en klippe og skød og ikke traf, dykkede anden. Lykkedes det næste gang, svømmede en af telefonisterne ud og tog anden i munden som en hund. Den blev nu flået og kogt, og så gav det bøttesuppe. Det blev dog forbudt, majoren havde ringet og spurgt om det skyderi nede ved søen.

I søen var der mange fisk, i kikkerten kunne vi oppe fra bjerget se stimerne, det var en slags hvidfisk. Af Leutnanten fik jeg lov til at kaste en håndgranat ind i stimen, men på den betingelse. at jeg kun måtte kaste den, når jeg var sikker på, at jeg kunne kaste så langt. Lykkedes det ikke altid, gav det vrøvl. Han stod jo også og kiggede i kikkerten. Lykkedes det flød fiskene ovenpå.

Min Hauptmann skulle på orlov og jeg skulle ledsage ham ned til færgen og køkkenet. Min ven Bende Lassen fra Agerskov var kommen til køkkenet, det gav den dag nudelsuppe. Jeg sad ved kanten af søen, fik en portion, fik en til. Fik så meget at jeg ikke kom med Hauptmannen til færgen.

¹¹ https://da.wikipedia.org/wiki/Bulgarske_leva

¹² <https://da.wikipedia.org/wiki/Ohridsøen>

¹³ [https://de.wikipedia.org/wiki/Lin_\(Albanien\)](https://de.wikipedia.org/wiki/Lin_(Albanien))

¹⁴ Han mener muligvis Marmorand

Andreas Jørgensen Mai - 1914-18

Nu skulle jeg jo gerne have en portion med hjem om aftenen, et kogekar blev fyldt, og blev sat op på en stolpe under taget oppe i byen, så jeg kunne tage med om aftenen. Næste dag blev nudlerne braset i noget fedt, Leutnanten kunne lugte det og ville også nok smage.

Den 24 oktober 1917 blev der ringet fra staben, jeg hørte selv samtalen med vor Leutnant, at ca. 70 sorte mongol negre var på vej langs søen mod byen Lin, hvor vort køkken stod. Vi fik ordre på at forsøge at tage dem tilfange. Vor patrulje skulle forsøge at spærre dem tilbagevejen. Vi sværmede ud, som vi kaldte det, 10-20 m mellen hver og kom op over højen. Der faldt ikke et skud, højen var næsten bar, og vi kom ned i næste dal. Nu blev der råbt fra en træbevokset høj. Leutnanten spurgte hvor befalingen kom fra. Feltvagt 1. Kompagni Garde Schützen, blev der svaret, videre nordpå på den næste høj sidder de.

Jeg som feltordonnans fik nu ordre på at bringe en befaling til vort naboafsnit til delingsføreren. Kom godt tilbage og meldte befalingen udført, men så begyndte negerne at skyde. Min sidekammerat fik et skud i hælen, jeg fik ham ind bag en klippe, men ikke langt nok. Da jeg var ved at forbinde ham, fik jeg selv et skud gennem knæet. Det viste sig, da jeg kom til forbindingspladsen, at kuglen var gået gennem knæleddet uden at beskadige knæskallen. Jeg må selv have forbundet såret for støvlen og sokken på det ene ben manglede.

Otte mand blev såret, alle benskud, den ene gennem begge lår. Hvem der kunne, begyndte nu at kravle tilbage op ad højen. Manden med skud i begge lår, havde kammeraterne i et telt. Der var kun lidt underskov, men hvergang vi rørte et træ, blev vi nu også beskudt med maskingevær fra højen foran os. Flere gange måtte den sårede i teltet lade sig rulle ned. Jeg måtte slæbe det sårede ben hen over sten, sokken og støvlen var tabt, og benet var slemt medtaget.

Nu søgte jeg lidt højere op i slugten, hvor træerne var noget højere, men der var der jo større fare for, at komme for langt fra de andre, så de ikke kunne finde mig, når jeg ikke kunne mere. Jo flere der er sammen, jo større er faren for at blive beskudt. Havde hele tidentaget bestik af en klippe, vi var gået ud fra. Da jeg nærmede mig klippen, råbte jeg om hjælp og blev hentet ind. De andre sårede så jeg ikke noget til, men negerne blev fanget.

Jeg blev nu lagt ind i Leutnantens hytte, blev lagt på en bære og gennemblødte Leutnantens fine hvide frakke. Nu skulle jeg bæres til en forbindelsesplads, det var begyndt at regne og var også snart mørkt. Båren blev nu sat i en majsmark, når de fandt pladsen, ville de fløjte og jeg skulle så fløjte igen. Jeg blev nu tilset af en læge, fik en indsprøjtning og blev der om natten. Lå ude i loen og frøs, måske lidt feber.

Næste morgen blev jeg båret ned til køkkenet og blev sejlet med færgen over til Ohrid. Det blev mit hjem til 2. januar 1918. Her fik jeg lagt skinner på 3 sider og gibbs udenpå. Det var et godt opholdssted for lusene, dem slap vi ikke for. Var de særlige ivrige, måtte jeg banke på gibbsen for at få dem flyttet. Blev jeg tilset af overlægen, kastede han hele forbindingen i kakkellovnen. Det var kun en hovedforbindingsplads, og vi blev passet af sanitærsoldater, men vi havde en fin overlæge, en bayer. Vasket blev vi sjældent, vandet skulle hentes nede i søen og vi lå højt oppe. Da dronning Margrethe og prins Henrik besøgte Jugoslavien, besøgte de moskeen lige ved siden af hvor vi lå.

Der døde to på stuen, men det var om natten, så vi hørte intet. Når vi lå i sengen og spillede skat, lå de 2 mand nederst i sengen, men det måtte vi ikke da overlægen kom ind. Vi havde en dag besøg af divisionsgeneralen. Overlægen fortalte ham om hver enkeltts sygdom. Da hørte jeg at ham der sad i sengen hos mig havde paratyfus. Vi fejrede både jul og nytår her sammen med læger og personale.

Den 3. januar blev jeg flyttet til et feltlazaret, lå der et par dage, så flyttet til det næste. Fra Ohrid til Resen, Lombardize, Prilep, Stedpauje, Veles til krigslazaret 54B i Skopje¹⁵. Her lå jeg fra 10. januar til 16. februar. Den 16. februar til en letsygeafdeling, som lå ved banegården. Her lå vi

¹⁵ <http://www.feldlazarette.wg.vu/internet/>

Andreas Jørgensen Mai - 1914-18

store Røde Kors telte og vi frøs. Den 22. februar blev jeg forfremmet til Oberjäger¹⁶ og fik samtidig den østrigske tapperhedsmedalje. Et halvt år før var blevet Gefreiter. Her blev jeg til 1. maj. Jeg blev undersøgt af Generaloberartz Christiansen, som var fra Flensborg. Af ham fik jeg lov til at rejse til mit Ersatsbataillon i Berlin.

Den 1. maj rejste jeg sammen med to andre, dog ikke fra mit bataillon, fra Skopje. Vi gjorde ophold i Budapest, fik lov til at se slottet, hestestallen og hele byen. Kørte over hængebroen mellem Buda og Pest - dengang Europas længste.

Den 5. maj var jeg tilbage ved mit bataillon i Berlin Lichterfelde. Jeg oplevede det år tre gange forår. Da jeg den 1. maj rejste fra Skopje havde vi 40 graders varme og frugttræerne stod i fuld blomst. Efter 14 dage i Berlin igen forår, så orlov til Skovby i fire uger.

Nu begyndte en hel ny tilværelse for mig, som befalingsmand havde jeg fået et ansvar. Jeg meldte mig første dag på skrivestuen hos en Hauptmann, som var i civil og sagfører. Han var interesseret i mine familieforhold og fik sin notesbog frem nu begyndte følgende samtale.

De er landmand, ja, egen bedrift, nej, faders bedrift, fader død, moders bedrift, nej i min onkels bedrift. Nå sådan sagde han, fader død, onkel overtager gården, moder sidder på aftægt og får renter. Jeg skyndte mig at sige ja, og det blev til orlov flere gange. Det gav både kompagni og bataillons landbrugs orlov.

Jeg blev nu tildelt et let sygekompagni, som mest bestod af sårede og syge, som kom fra lazaretter. Tiden gik nu med vagttjeneste og andre kommandoer. Som befalingsmand blev jeg nu vagtkommandør, tjenesten gik fra kl. 12 middag til 12 næste dag. Fik om morgenen en instruktionsbog trykket i hånden, så en times undervisning i vagttjeneste og times vagt eksersits på kasernegården. Vagten bestod af en Oberjäger, en hornist som var stedfortræder, vagtmandskabet, en ordonnans, og om aftenen endnu en. Der skulle føres vagtbog, føres tilsyn med arrestanterne, ringes en gang daglig til brandvæsenet.

Efter kl. 22 skulle dem der havde orlov lukkes ind, og orlovskortene afleveres. Kom en for sent, skulle det indføres i vagtbogen, dog kom en kollega for sent, næste var han måske vagthavende. Engang havde jeg en lille oplevelse, mens jeg var vagthavende. En sergent fra 2. Garde regiment kom med to mand, som skulle afsone hver tre dages middelarrest her i kasernen. Han fik en attest, de var afleveret på dette klokkeslet. Nu blev deres værdigenstande, ur, lommekniv, seler låst inde i små skabe, og de blev ført ned i arresten. Var det streng arrest, mørkt, dog hver tredie dag varm mad. Nu skulle arrest journalen indføres i vagtbogen, nu så jeg at den ene, Skov, var fra Tønder amt, han må være dansker. Lidt senere ringede en anden der skulle på toilettet. Jeg kiggede ind til Skov, som sov på briksen, det var ikke tilladt om dagen. Han kom i en fart på benene. Nu spurgte jeg ham på rigtig allsisk: "No Skov, hæ do usove". Han kunne ikke forstå et kuk, nu jeg pludselig talte dansk. Han var hjemme på orlov, og skulle rejse hjemmefra pinsemorgen. Nu blev han hjemme til 3. pinsedag, derfor de tre dage.

Jeg fik hver dag når vi stillede op, de forskellige kommandoer var udtaget, en del som skulle beskæftiges. Nede i kælderen fik de redskaber udleveret, men først måtte jeg have deres navne, ellers stak de bare af. Der skulle fejes, rives, samles papir på kasernegården, haven skulle vedligeholdes. Næste dag med et hold til banegården efter brød eller kartofler, altid streng bevogtet. Var der ikke andet, kom vi over i en bygning, fyldt med aviser og ugeblade. De skulle rives i strimler, som blev fyldt i stråmadrasser. Nu blev det mest til læsning, en mand stod vagt ved døren. Vi lavede også løvhø ude ved skydebanen i Grünwald, også derude havde vi vagt.

Nu et lille sidespring. Jens var landsmand, landmand, nu krympekusk i kasernen, og kusk for majoren graf Stosch¹⁷. I jagttiden kørte Jens med greven ud til godserne omkring Berlin, Jens måtte

¹⁶ [https://de.wikipedia.org/wiki/Dienstgrade_des_Deutschen_Heeres_\(Deutsches_Kaiserreich\)](https://de.wikipedia.org/wiki/Dienstgrade_des_Deutschen_Heeres_(Deutsches_Kaiserreich))

¹⁷ [https://de.wikipedia.org/wiki/Stosch_\(Adelsgeschlecht\)#G.C3.BCter_der_von_Stosch](https://de.wikipedia.org/wiki/Stosch_(Adelsgeschlecht)#G.C3.BCter_der_von_Stosch)

Andreas Jørgensen Mai - 1914-18

så holde sig til kokkepigen. Ellers kørte han tøj og støvler fra et depot til et andet, og han sørede altid for, at der kom rigelig med hjem. Jens kunne få hvad han ønskede, fik de fineste støvler syet om hos skomageren og sendt hjem. Der blev også en ny frakke til mig. Jens lå i et kammer i hestestalden, sammen med en kammerat.

Nu var vi to en aften ude på galej, vi var i Steglitzer Stadtpark. Jens havde orlov til klokken 24, jeg til klokken 2. Da klokken nærmede sig 24, blev Jens urolig og ville hjem. Skidt, sagde jeg, jeg afleverer dit kort på vagtstuen, du klatrer over muren. Jens var en lang karl, han sagde altid bitte mand til mig, skønt jeg var omkring 1,80 m. Han kunne sagtens klatre over muren, den var 2 m høj, vagten der om natten gik omkring i kasernegården kunne han høre. Men det skulle nu gå anderledes. Da jeg kom hjem, Jens var gået før, afleverede jeg begge kort til sergenten, med den bemærkning at Jens ikke havde været ude i aften. Den er gal sagde han, Leutnanten som havde tjeneste, har været i stalden klokken halv et, og Jens var der ikke. Nu måtte der gøres noget, han måtte ikke miste sin gode plads. Jeg gik over til stalden til Jens, fik lavet en plan, om den ville lykkes.

Næste morgen havde vi den første time officersundervisning, han var fra mit kompagni i felten, jeg fik fri. Nu gik jeg med Leutnantens oppasser, som skulle vække ham, han lå ude i byen. Jeg fik talt med ham, og forklarede ham, at Jens havde været oppe hos mig på stuen, vi havde spillet kort sammen med to sergenter, som lå på samme stue. Jeg skulle have sørget for at Jens var kommet ned rettidigt. Han spurgte nu hvordan jeg kom sammen med denne Lassen. Jeg svarede, at det var en landsmand. Nå sådan, sagde han, det gælder nok om at rive en landsmand ud af skidtet. Jeg bedyrede, at det forholdt sig som jeg havde sagt. Sagen lyder lidt komisk, sagde han, men jeg må jo tro den. Det gik godt, men Jens skulle ikke med mig ud igen.

Han havde narret tyskerne, det har han fortalt mig efter krigen, når vi har besøgt hinanden. Som helt ung blev han indkaldt, nu må der dog have været noget med hjertet. De første 16 dage han skulle løbe på kasernegården, faldt han hver gang i den største vandpyt, blev båret ind i lazaret barakkerne, som lå ved kasernegården. Han kom nu på lazaret i Steglitz, blev undersøgt af specialister, men kom tilbage til kasernen. Blev spurgt, om han som landmand kunne køre et par heste. Det mente Jens nok han kunne og blev der til krigen var forbi.

Vi var stadig til undersøgelse, hvorlænge kunne vi blive i kasernen? Sålænge vi var g.v.¹⁸ blev vi i kasernen, men blev vi ved en undersøgelse k.v. kom vi i 1. kompagni og så varede det ikke længe. Ved sidste undersøgelse blev jeg skrevet g.v. felt i 6 uger.

Nu blev der anfordret 4 Oberjägere og 40 mand til Eisenbahnbetriebsamt¹⁹ Korting ved Bryssel, og der skulle jeg med. Jeg søgte om høstorlov, blev bevilliget 14 dage. Søgte om efterorlov og fik 14 dage, men dem fik jeg kun 3 dage af. Der kom et telegram, jeg måtte straks tilbage. Nu rejste jeg til fronten for tredje gang, dog denne gang ikke i forreste linie.

Vi arbejdede ved feltbanen, lagde spor ind i artilleristilinger. En af de første dage skulle med en deling tæt ud til fronten, hvor vi byggede videre. Klokken 4 om morgenen satte det ind med trommelild. Vi mødte ved jernbanen, Leutnanten spurgte mig hvad jeg mente. Jeg var jo først lige ankommen og kendte ikke meget til forholdene. Vi kører derud og ser, sagde han, men vi kom nu ikke langt. Da vi kom til en skov, kom en telefonist løbende, englænderne var i den anden ende af skoven, de havde taget vores feltbane. Vi kom nu tilbage til banegården, det skulle nu omlades på et bredere spor. Det blev nu ikke til så meget, ingen gad lave noget, det hele var ved at gå i opløsning. Jeg fik også en lille formaning af en Leutnant, han mente, at når befalingmændene ikke deltog,

¹⁸ g'et står sikket for Genesung = helbredelse, rekonvalescens. Ved fronten havde man en "Genesung Abteilung", hvor de sårede skulle blive helt raske.

¹⁹ Jernbane driftskontor

Andreas Jørgensen Mai - 1914-18

kunne man ikke forlange de andre deltog. Den dag så jeg en Oberjäger skælde en Hauptmann ud, det plejer ellers at være modsat.

Jeg blev nu togfører, men det blev kun 1 dag. Om natten skulle der køres 15 cm ammunition ud i artilleristillingen, en mand var med første gang. En vogn løb af skinnerne, så vi måtte læsse alle granaterne af, fik vognen på skinnerne igen og igen læsse dem på. Vi kom ind i stillingen, fandt igen der kunne tage imod dem. Nu kørte vi tilbage i det lille petroleums lokomotiv, de blev brugt så nær ved fronten fordi de gav ingen røg og gnister. Jeg skulle nok derud en gang til den nat, men jeg havde fået nok. Kravlede ovenpå i et spinderi, hvor jeg mente, de ikke kunne finde mig. De fandt mig alligevel, jeg nægtede, men de kom en gang til. Dengang skulle de spørge fra driftslederen, om jeg ville eller ikke ville. Jeg sov videre, jeg havde set nok dagen før.

Næste morgen skulle jeg møde hos driftslederen, en sergent. Nu mødte en skriver med en liste med mange navne. Øverst på listen navnet på Oberjägeren, som dagen før havde skældt Hauptmanden ud, nummer to var jeg, samt en del mere. Vi fik udleveret tør kost, kaffe, og med et forseglede brev gik det til banegården. Nu troede vi det gik til fronten, men det gik tilbage til en større landsby, Schellebelle ved Gent. Her var kun en Leuntnat og en Gefreiter.

Der skulle her laves en oplagsplads til mange ting, som endnu kunne reddes tilbage. Det gik jo nu tilbage overalt, og fronten kom stadig nærmere. Vi lagde nu jernbanespor op over alle de små agre mellem stationen og byen. Beboerne var vrede, vi havde nu oktober, de kørte hver dag roer hjem på trillebør til deres køer, og derigennem lagde vi nu jernbanespor. Det var mest små brug, de pløjede med et par køer eller en hest og en ko. De helt små parceller blev gravet med en slags spade på et langt skaft, og det gav fine lige furer.

Her fik jeg den bedste tid i hele krigen. Vi boede to mand hos en ledvogter, hans plads havde tyskerne nok taget. Jeg mødte om morgenen med mandskabet, og var meget fritstillet. Min med kammerat hentede mad ved køkkenet. Beboerne her bag fronten fik deres rationer gennem det amerikanske Røde Kors, de havde både kaffe og mel. Vi to mand lå i et kammer ved siden af køkkenet. Manden vækkede os og vi fik rigtig kaffe og sigtebrød. Nu sørgede vi også godt for dem. Første aften kom vi med en spand og en vandkande fyldt med petroleum. Nu blev blusset skuet op, de havde kun en smule bensol og det var farligt at brænde på en lampe.

Vi havde jo vagten på banegården, sugede petroleum ud af de små lokomotiver, og hentede også kul og nye træsveller. En nat var det nær gået galt. Vi gik ved siden af en bæk fra banegården op til byen. Begge to havde vi en ny svelle over skulderen, da vi blev råbt an af en Hauptmann der var ude at går en tur. Vi blev skældt ud, og han skulle nok sørge for at vi kom ned i fabrikken. Først sørger vi for at få sagerne tilbage, så slæber i det hen til beboerne.

Jeg stod i et godt forhold til familien. Kom naboerne på besøg, fortalte de, at når tyskerne tabte krigen, kom jeg til Danmark. Det tydede jo alt på, vi mærkede fronten kom nærmere. Familien bestod af far, mor 55-60 år, ældste søn soldat hos englænderne, hvis han levede, 4 piger 15-24 år, andre gik i skole. Ældste pige var syerske, hvad de andre lavede, husker jeg ikke.

Naboen, en fætter, var træskomager, var ikke indkaldt til arbejdstjeneste, da han var håndværker. Han var hos os hver aften, de talte flamsk, en slags plattysk, så vi kunne godt tale sammen. Uld skulle afleveres, det brugte tyskerne til kanonerne. Den havde sypigen gemt i en buste, hun brugte som sypige. En dag jeg kom hjem, brækkede hun busten over, så jeg skulle se ulden, satte to fingre for munden, hun havde tiltro til mig. Nu skulle vi afløses, jeg skulle sørge for at der kom nogle rare folk, det blev et par ældre sergenter. Moderen havde købt smør hos en gårdmand, æltede salt i, fyldte i en blåhvid krukke. Smørret var til mig, krukken til min mor, jeg fik den også med hjem.

Feltgendarmene var særlig slemme her bag fronten, far var altid tryk, når han om natten måtte vække mig når det kom. Et stykke tid efter havde vi en søndag fri. Jeg lånte en cykel og

Andreas Jørgensen Mai - 1914-18

besøgte dem, en times kørsel. Mor græd da jeg rejste, og igen idag. Vi fik nu kaninsteg, og hun stak en kage i min brødpose.

Feltbanen var nu borte, og vi blev tildelt en banebyggeri. Det gik ud på, at ødelægge så meget som muligt, så englænderne ikke kunne bruge banen, når vi gik tilbage. På en skinnebus kørte vi ud, lagde sprængstof ved skinner og telefonpæle, og gravede miner på 104 pund ned mellem begge spor. Når englænderne nu nærmede sig, gik en mand med en fakkellangsbane, tændte først sprængstoffet, så minerne, og det hele røg i luften. Beboerne sagde også til os, at det kom vi selv til at betale.

Fronten kom nu længere tilbage, en morgen vi gik til banen, stod vort artilleri allerede bag vejen, de var gået tilbage om natten. Vi blev nu afhentet af en skinnebus, det var netop den 11. November. Ret langt kom vi ikke, før vi kunne mærke der var noget galt. Alle tog stod stille, tog som skulle bringe forsyninger frem, blev nu plyndret. Her var en vogn med brændevin, der blev drukket og solgt til civile. Vi kaprede en del konserves, en stor dåse kød blandet med fedt, brød havde vi ikke meget af. Jeg tror heller ikke jeg fik brød før jeg kom hjem.

Vi var jo afkommanderet, og hørte ingen steder hjemme, når det gjalt forplejning. Vor Leutnant sagde nu, at enhver må sørge for at komme hjem. Da vi kom tilbage skinnebussen, var alle beruset, også sergenten som skulle hente os. Jeg havde nu ikke drukket, og mente der måtte dog være en der måtte melde vor ankomst. Det var nu ikke mere nødvendigt. Jeg så en Hauptmann liste om bag huset, nu da vi kom syngende. En Feldwebel tog imod os, og forklarede os, at vi nu hørte til soldaterråd under A.O.K. Og vi ville få nærmere ordre. Den havde vi allerede fået af Leutnanten, og var det om at komme hjem, men hvordan?

Der blev nu spillet og danset ude på gaden, men der var en del skyderi, måske frihedskæmpere. Vi sov i en kro om natten, men lagde os under vinduerne. Min kammerat, en landmand fra Westfalen, fik nu den idee, at han ville køre hjem. Der lå kolonner med heste ude i porten og i stalden, kuskene lå oppe på høløftet. Klokkeren 12 kom han ind og vækkede mig, nu var han færdig til at tage afsted, om jeg nu ville med. Havre og hø havde han på vognen, en stjert bundet på siden af vognen. Han havde dog kun en hest, men fandt nok en undervejs. Jeg tror nu ikke han er kommet ret langt.

Der var nu slet ingen problemer på tilbagetoget. Når infanteriet om morgenen gik ud af byen, kom englænderne ind i byen den anden ende. Der var sørget for mad, og flere gange så vi fra toget, at der var musik i spidsen, når infanteriet gik ud af byen. Vi kom nu med et tog fyldt med ammunition, som var på vej tilbage, og kom til en godsbanegård ved Bryssel. Her lå vi nogen tid, fik så en vogn koblet til et tog med civile jernbanefolk, og så kørte vi mod Tyskland.

Det så nu ikke lovende ud, Rhein broerne var sprængt, blev der sagt, og vi havde ikke meget at spise. Vi holdt stadig på banelinien. Ret langt fra toget kunne vi gå, vi vidste jo ikke hvornår det kørte. Fik dog nogle kartofler købt hos en landmand, fedtstoffer havde vi jo kapret. Nu gjalt det om at få dem kogt, og få vand, men det lykkedes. I en stor blikdåse blev der lavet huller, en mindre neden under på en stang over sæderne, hang nu vort kogegrej med kartofler. Brændslet blev parteret med sidegeværet²⁰, som også blev brugt som save.

Det værste var når toget kørte, så kunne vi ikke åbne døren, og var ved at blive kvalt af røgen. Kom vi til en station, måtte vi have døren bundet med et håndklæde, folk ville jo hjem. Vi kunne alle ligge ned og sove på sæderne, på gulvet og i nættet.

Om natten kom vi til en station, der holdt mange tog, og det rygtedes at der var cigaretter. Vi måtte gennem flere togstammer, og det var farligt, toget kunne jo køre fra os. Vi fik dog kapret en del pakker, men så begyndte et maskingevær at skyde, men i mørket kunne vi se, at de skød op i luften.

²⁰ bajonet

Andreas Jørgensen Mai - 1914-18

Efter nogle dages kørsel kom vi over den tyske grænse, og nærmede os Köln. Dertil kom vi om aftenen, blev afvæbnet, og så var det om at komme videre. Soldater og civile stod som sild i en tønde, værst var for dem som havde børn med, alle ville hjem. Hver 10 minutter kørte et tog. Nu ville jeg ikke gerne til Berlin, til min bataillon, jeg var jo ikke ret gammel, og frygtede de ville beholde mig.

Jeg gik ovenpå hvor soldaterråd havde kontor, forklarede dem, at jeg var jernbanemand og mit ersatsbataillon var i Harnau i Lothringen. Der fik jeg nu en seddel, jeg kunne rejse til Skovby på Als, og melde mig hos soldaterrådet i Sønderborg. Nu var det om at komme fra Köln, vi stod så tæt sammen, bagfra blev der skubbet, så det var farligt, når toget kørte ind. Tredie gang holdt toget, så jeg fik fat i gelænderet, og var første mand i kupéen. Marinesoldaterne stak deres store sække ind gennem vinduet, som blev knust. Soldaterne klatrede op på taget af vognene, mange blev smadret gennem tunnellerne. I Hanover ventede vi på tog til Hamborg, hvor vi overnattede i en stor sal, og har vi nok fået noget at spise. Vi måtte bogstaveligt ligge på alt vi havde med ellers blev det stjålet. Næste dag kom vi ikke længere end til Neumünster, overnattede der, og var hjemme den 19. november 1918.

Hvad havde vi nu opnået ved at bekæmpe hinanden i fire lange år? Jeg blev tvunget til at kæmpe med franskmændene, som jeg intet udestående havde med. Men målet var det samme, at Tyskland skulle tabe krigen, og det lykkedes. Frankrig fik Elsass Lothringen tilbage, og vi fik lov til at stemme os hjem til Danmark i 1920. Var det ikke sket, havde vi måttet gøre endnu en krig med, som var meget værre.

12/01-1894 Andreas Mai 1980